

**SOC
LA
DOLORS
ALEU**

Two white line-art illustrations of bees, one on the left and one on the right, positioned between the words 'LA' and 'DOLORS'.

Ana Montserrat Rosell
Il·lustracions de Marta Barceló García

SOC LA DOLORS ALEU

Ana Montserrat Rosell
Marta Barceló García

Ajuntament
de Barcelona

ÍNDEX

NOTA DE L'AUTORA	6
PREFACI	8
CAPÍTOL 1 Avui per fi soc metgessa	14
CAPÍTOL 2 La mida del cervell i de la cintura de les dones i altres animalades	28
CAPÍTOL 3 Encara més animalades històriques	46
CAPÍTOL 4 Les meves clientes i les meves pacients	62
CAPÍTOL 5 Ser mare no és gens fàcil	78
CAPÍTOL 6 Els homes de la meva vida	96
AGRAÏMENTS	116
BIBLIOGRAFIA	120

A TOTIS

NOTA DE L'AUTORA

Soc la Dolors Aleu és un diari inventat. En primera persona, la Dolors ens explica la seva vida, els seus estudis i experiències com a ginecòloga i metgessa de família; com a amiga, mare, filla, esposa i, en definitiva, com a dona. Nosaltres l'hem imaginada així, amb aquestes paraules i aquests colors. Les dades són reals (o almenys documentades); algunes dates són certes i d'altres suposades; les percepcions són, evidentment, pura fantasia. A partir dels pocs escrits que va deixar i de sis fotos que se'n conserven, hem intentat ficar-nos dins del seu cap i mirar a través dels seus ulls. La Dolors és la primera metgessa d'Espanya, sí, i també és una feminista, quasi per accident, que ens fascina.

A LA DOLORS

PREFACI

Hola Dolors,
Birds of America (Ocells d'Amèrica) és un llibre de relats de l'escriptora nord-americana Lorrie Moore que les llibreries col·loquen equivocadament a la secció d'ornitologia o biologia. Desitjo que passi el mateix amb *Soc la Dolors Aleu*, que el posin a la prestatgeria d'autobiografies. No ho és, perquè no la vas poder escriure. Ningú la pot escriure tampoc, no hi ha documentació. Per això hem escrit un diari per tu. T'hem desenterrat, suplantat, imaginat, transformat i decorat. Mil disculpes.

El perquè de tot plegat és una casualitat. Una tarda qualsevol, d'aquelles que ni plou ni flota la melancolia ni passa res, enmig d'un confinament avorrit i paupèrrim d'activitat, vagant per internet, va aparèixer el teu retrat. Les fotografies antigues de dones criden sempre l'atenció. N'hi ha tan poques... Els dies eren llargs durant el confinament. Ho cuinàvem i planxàvem tot i també ho clicàvem i llegíem tot. I amb calma. Així descobreixo la teva història i la teva tesi: un text feminista que té força i dolçor alhora, lògica científica, amor, respecte i un puntet de ràbia. És modest i transgressor i és del segle XIX.

Dolors, el segle XXI, de moment, és un temps contradictori per al feminisme. Per exemple, moltes dones i noies, i algunes nenes, exposen els seus cossos sexualitzats a les xarxes socials com a símbol de llibertat. Per exemple, les models i les reines són transparents, de tan primes que estan. Per a les que vam néixer als anys setanta i hem dut pantalons com a religió, part de la iconografia femenina contemporània és *frapant*. Però, en general, en qüestions legals i en quotes de participació avancem. Lentament, però avancem, i les futbolistes són importants.

Des que tu vas escriure la tesi, el feminisme ha passat per molts revolts i colors. Ja als anys vint del segle XX, als Estats Units l'arquitecta Alice Constance proposa llars utòpiques sense cuina on quedem totalment alliberades de les feines de la casa. Però la realitat ha estat diferent. Als anys cinquanta arriben els petits electrodomèstics i les cuines obertes, que ens "alliberen" dins la cuina, amb ajudants elèctrics i vistes... al menjador, no a nous horitzons. Als seixanta les embarassades fumen tabac i la llet en pols substitueix la llet materna per "alliberar-nos" un altre cop, sempre dins la llar o l'oficina, sempre dalt d'uns talons. Ben bé fins als noranta les i els pediatres recomanen la llet en pols per als nadons. Després, des dels països nòrdics i rics es torna a sacralitzar l'art de parir i criar. Tornem a la llet materna, a vídeos on dones nues entre vaques afirmen que som mamífers femelles amb mamelles i, per tant, hem de donar el pit als fills tant sí com no. Les i els pediatres s'hi apunten, també.

A principis del segle XXI els estats ja donen baixes per paternitat (no només per maternitat) i concedeixen ajuts econòmics a les mares primer, i als pares després. Tot i això, la corba de natalitat baixa i baixa a Occident. La maternitat esdevé una proesa. Quasi totes les dones ens hem incorporat al treball, no a tots els treballs ni amb els mateixos sous que els homes, però sí amb les mateixes responsabilitats i horaris. En fi, estem avançant, Dolors, però el camí és llarg.

Et vull donar les gràcies. Caldran moltes Dolors, molts anys, moltes lleis i moltes versions de feminismes fins a la societat igualitària. Hi ha onades de feminisme; feminisme social, polític i individual; postfeminisme; neofeminisme; moviments concrets com el #MeToo, i cançons que veneren els pits de la mare per intentar competir a Eurovisió. I també hi ha llibres com aquest, que, a més d'honrar-te, vol fer un passet petit en aquest camí tan llarg i emocionant de respirar lliurement com a dones.

Gràcies, Dolors!

A.M.R.

PD: No està gens clar què farem les humanes i els humans ni en la medicina del futur ni en el futur en general. La intel·ligència artificial pot guanyar perfectament la carrera a la igualtat i a la humanitat. En oftalmologia, cardiologia i oncologia mamària la IA ja ens està superant.

CAPÍTOL 1

AVUI

PER FI

SOC METGESSA

Barcelona, 20 d'abril de 1882

Hola, soc la Dolors Aleu. Avui, 20 d'abril de 1882, m'he llicenciat en Medicina. Soc la primera dona llicenciada en Medicina a Espanya. Les meves companyes Maria Elena Maseras i Martina Castells s'han llicenciat pràcticament alhora. L'Elena al final no farà el doctorat i exercirà de mestra i la Martina sí que és doctora, però morirà aviat, d'un embaràs. Per tant, de les tres, per casualitats de la vida, del temps i de l'espai, al final soc jo la primera dona llicenciada i doctorada en Medicina i la primera que exerceix com a metgessa a Espanya, concretament, com a ginecòloga i pediatra.

Mai he pensat que ser la primera o el primer tingui cap valor en si mateix. Els bessons i les bessones es passen la vida parlant d'això, de qui va respirar primer l'aire a l'exterior de la mare, de quants minuts i segons es porten. Com si importés. Però en l'àmbit professional sembla que ser la primera és important i per a una dona encara ho és més. Fa tants anys que som fora de la història i la vida pública que ser la primera en el que sigui importa.

Tinc 23 anys i no vull ser una científica trista, amagada en un racó d'un laboratori ple de pols. És la imatge que em ve al cap quan penso en les pioneres de la ciència, i de gairebé tot. Crec que no és ni serà el meu cas. Si hagués nascut al segle XXI segurament hauria rebut premis i reconeixements com a dona científica. És molt probable que duigués el cabell blau o rosa i fes divulgació animant les noies a estudiar ciències, a guanyar-se bé la vida i a enamorar-se del seu cos fins al punt de no posar-se cap filtre a les fotografies. En fi, com que vaig néixer el 7 d'abril de 1857, els meus pentinats són "complexos" i una mica rígids. Es veu clarament en les poques imatges que queden de mi.

Un 7 d'abril vaig traspasar la frontera de l'úter de la meva mare, com una nau espacial que creua l'atmosfera i entra en contacte amb l'aire del món, l'aire de Barcelona, per primer cop. És una data màgica. El mateix dia va néixer Charles Fourier, un socialista utòpic francès, escriptor, empresari, filòsof, viatger i moltes coses més. Ell va començar a respirar el 7 d'abril de 1772 i cap al 1830 ja parlava de *feminisme* com a sinònim d'empoderament de les dones.

Abans de Fourier el terme *feminisme* descrivia un suposat trastorn que afectava alguns homes i els feia "aparentment femenins". La ciència i la medicina no només solucionen problemes; de vegades els creen.

I encara hi ha una altra casualitat. El 7 d'abril se celebra Sant Joan Baptista de La Salle, un religiós francès que va dedicar la vida a defensar l'educació dels nens pobres. No de les nenes; només dels nens. Jo defenso el mateix, però amb totes les nenes. Tant les riques com les pobres, perquè al final del

segle XIX pràcticament totes estem apartades del coneixement. Jo no; jo avui m'he convertit en metgessa oficialment perquè un dia vaig dir als meus pares "vull estudiar medicina" i ells van dir que molt bé. No és habitual que una noia estudiï i menys medicina, però a casa meva m'han fet costat. Haig de dir que la meva família està ben situada. El meu pare és Joan Aleu, tinent d'alcalde de Barcelona, governador general de Catalunya i cap de la Policia Municipal. També és doctor en Farmàcia i un personatge popular i obert de ment.

Començo la carrera fa vuit anys, el setembre del 1874, i no soc la primera dona que estudia a la Universitat de Barcelona. L'Elena Maseras la va iniciar dos anys abans. Ella també estudia medicina, però ho fa per lliure. Jo soc la primera amb el que s'anomena *matrícula ordinària*. Cada any haig de demanar un permís especial per anar a classe com els homes, en bata blanca i sense amagar-me com ho feia Florence Bascom (1862-1945). Ella va ser la primera doctora en geologia dels Estats Units. La Universitat John Hopkins la va acceptar com a estudiant de doctorat, però no com a alumna. La Florence anava a classe de forma extraoficial i havia de seure en un raconet i darrere una pantalla per no "destorbar" els altres estudiants. Finalment, en secret, la van acceptar oficialment i es va poder doctorar. Un cràter de Venus porta el seu nom i també un asteroide que orbita entre Mart i Júpiter. Jo li hauria posat el seu nom a un planeta, com a mínim. "Planeta Bascom". Sona bé, imponent.

Quan començo la carrera, vivim al número 69 del carrer del Carme i la Facultat de Medicina està al mateix carrer i la mateixa vorera, a l'Hospital de la Santa Creu, on després hi haurà la Reial Acadèmia de Medicina. Al segle XXI encara es pot visitar i hi ha unes antigues sales d'anatomia precioses.

EL MINISTRO DE

CUANTO *D. Maria de los Dolores Aleu y Rico*
provincia de Barcelona. de edad de *veinte*

tiene las circunstancias prescritas por la actual legislacion para
y Cirujia. y hecho constar su suficiencia
de 1882, con nota de sobresaliente.

anto, de orden de **S.M. EL REY** expido este Titulo para
Medico Cirujano en los terminos que previenen las leyes
en Madrid a *sis* de *Mayo*

El Jefe del Negociado.

En nombre del Sr. Ministro:
EL DIRECTOR GENERAL

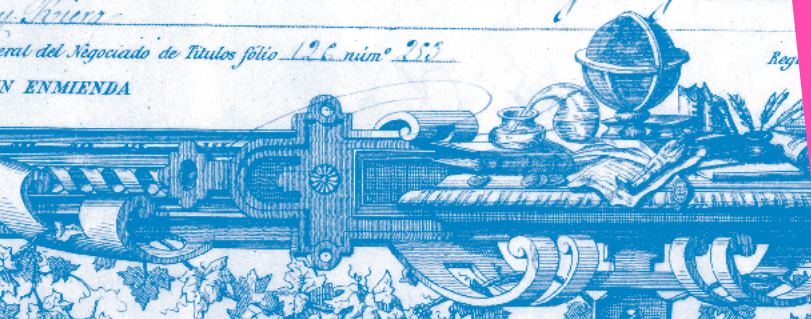
Francisco Guadalupe

Juan S. Ricart

O DE *Licenciado en Medicina y Cirujia*

del Negociado de Títulos folio *126* núm. *235*

EN ENMIENDA

Làmpades d'aranya, una biblioteca amb una escala corredissa i una olor de fusta vella més que intensa.

Per recórrer aquest trosset de carrer, 200 metres exactament, el meu pare em proporciona dos escortes, dos guàrdies. Només em va posar aquesta condició.

Sabíem que la cosa causaria enrenou. El primer dia em reben de forma espectacular. Alguns em van llençar pedres. Només alguns estudiants i només un parell de pedres. D'altres, em van aplaudir. Aquell dia aguanto l'aire per creuar el pati sense respirar. Una dona a la universitat amb la pretensió de ser metgessa és una provocació per a certes ments. Sense respirar camino i penso que el complex de superioritat d'un home pot ser incontrolable. O la por a la inferioritat. Mai ho entendré. I per fi arribo a la classe. Salvada.

Durant aquests anys m'he esforçat molt a la facultat. Al meu expedient final hi ha disset "sobresalientes" i a l'examen final també he aconseguit un "sobresaliente". Però m'ha costat molt que m'hi deixin presentar. El Ministerio de Educación ha escrit a la Universitat de Barcelona per verificar si és cert que una tal "Dolores", evidentment una dona, ha cursat tots els estudis de medicina. La universitat ha respost que no està pas prohibit específicament, que en castellà, quan es parla de "los alumnos matriculados", això es refereix tant a "los alumnos" com a "las alumnas". Per una vegada, el llenguatge sexista serveix d'alguna cosa. Tota aquesta interessantíssima correspondència dura uns quants anys.

Acabo d'estudiar el juny del 1879, el 2 de juny de 1880 demano el permís per fer l'examen de grau i m'autoritzen a examinar-me el

1882, del teòric el 19 d'abril i del pràctic el 20 d'abril. En resum, espero dos anys de res. El que no han autoritzat és que fos cirurgiana. Una dona amb un bisturí al quiròfan es veu que és perillosa. He decidit fer de metge de família ("pediatra", al segle XXI) i de ginecòloga, i també m'apassiona la idea.

El doctor Joan Giné i Partagás, el meu amic i estimat professor, m'ha felicitat emocionat avui. Per fi soc metgessa. Ell m'ha animat a fer el doctorat i serà el director de la meua tesi. Apuntar-me al doctorat ha estat una altra aventura absurda. El rector de la Universitat de Madrid va rebutjar inicialment la meua inscripció. Argumentava en una carta que no es considerava amb "autorización bastante para admitir matrículas en la Facultad a personas de sexo femenino por el silencio que sobre este punto guardan las disposiciones vigentes". Hem hagut d'insistir també en això, però ho hem aconseguit. De fet, he aconseguit abans la inscripció com a estudiant de doctorat que el permís per a l'examen de grau. Incomprensible.

M'han fet esperar tants mesos per examinar-me i obtenir la meua llicenciatura que els he hagut d'aprofitar. He entrat a la Société Française d'Hygiène. Soc la primera dona que accepten, amb moltes discussions prèvies. Ho faig com a membre estrangera associada.

Plans per demà: començar a escriure la tesi doctoral, on vull incloure part de la correspondència entre el meu estimat doctor Joan Giné i Partagás i jo. Decidit. Bona nit.

EXTRET DE LA MEVA TESI (1883)

EXTRACTE DE LA MEVA CARTA AL DOCTOR JOAN GINÉ I PARTAGÁS QUE

INCLOC COM A DEDICATÒRIA A LA MEVA TESI DOCTORAL

“

¡Cuántas veces hubiera quizá dejado mis estudios, aturdida por las rudas sacudidas venidas de tantas partes, á no ser por su valioso apoyo, por su enérgica defensa y por la voluntad de hierro que V. posee y comunica a todos los que tenemos la suerte de contarnos en el número de sus alumnos!

Héteme aquí, mi estimado Maestro, al fin de mi carrera. Cuando vuelvo atrás la vista y recorro con el pensamiento tan azarosos contratiempos y recuerdo los vaivenes y vicisitudes que he atravesado, experimento, no orgullo, que es pasión que procuro no conocer, sino la satisfacción que creo ha de ser inherente á todo triunfo. Y de este triunfo le toca á V. no pequeña parte, ya que, sin sus continuos estímulos, quizás no hubiera podido dar cima á mi empresa.

Si de ello me hubiera cabido la menor duda, ésta se hubiera desvanecido por completo con lo que me ha sucedido aquí, donde, lejos de V., que había sido siempre mi principal sostén, he sentido muchas veces vacilar mis fuerzas y flaquear mi ánimo ante el cúmulo de obstáculos y los poderosos contratiempos que se oponían á mi paso... ¡Cuántas veces he recordado sus consejos y sus saludables advertencias!

”